

(Политика, 24.04.2009)

Циљ је да се у систем убаца још динара јер их тренутно нема довољно. Кључ даље борбе за ублажавање ефеката кризе лежи у монетарној политици. – Кредити за ликвидност који се сада одобравају са девизном клаузулом од пет и по одсто на годишњем нивоу, у мају би могли бити снижени на око четири одсто

У другој половини године референтна каматна стопа Народне банке Србије не би требало да буде виша од 10 одсто, а у систем мора постепено да се упумпа још новца, тако што ће се смањити обавезна резерва банака. У условима када нам објективно прети привредна депресија, требало би да имамо адекватну монетарну политику пошто смо искористили све могућности фискалне политике.

Ово су делови другог, новог антикризног пакета мера који се спрема у Србији и о коме за „Политику“ говори потпредседник владе и министар економије Млађан Динкић. О том пакету ће од сутра српска делегација разговарати у Вашингтону са представницима Светске банке и Међународног монетарног фонда. Представници Србије носе на те преговоре и први антикризни пакет мера који предвиђа знатно смањење јавних расхода (за преко три процента бруто домаћег производа) и повећање буџетског дефицита (на три одсто БДП-а).

„Ако аранжман одобри борд директора, а надамо се да хоће, већ крајем маја Србија ће добити прве 2,2 милијарде евра, а остатак од 800 милиона идуће године. То ће бити довољно да се очува стабилност динара, односно макроекономска стабилност земље и екстерна ликвидност Србије. При том, аранжман са ММФ-ом прати и договор о рефинансирању кредита српских компанија код иностраних банака“, каже министар Динкић.

Да ли су екстерна ликвидност, обезбеђена уз подршку ММФ-а, и субвенционисани кредити државе, као помоћ пословним банкама, и најављено пребијање дугова довољни да се обезбеди новац за пословање привреде?

До сада су, за непуна два месеца, банке из владиног програма субвенционисаних кредитаодобриле зајмове у износу од 240 милиона евра. Захтева има за близу 600 милиона евра, што значи да одобравање иде добрим темпом.

Међутим, сматрамо да мора доћи до обарања каматних стопа, да новац мора бити јефтинији у складу са дешавањима у свету. Референтна каматна стопа Европске централне банке је свега 1,25 одсто на годишњем нивоу...

Пала је и референтна каматна стопа Народне банке Србије.

... Пала је и наша на 14 одсто на динаре, али је, по мом мишљењу, још увек веома висока реална каматна стопа за банке и привреду. Моја је процена да би у другој половини године референтна каматна стопа Народне банке Србије требало да буде максимално 10 одсто. То ће појефтинити кредите пословних банака и омогућити привреди да дође до новог „финансијског“ даха.

После договора са ММФ-ом и ребаланса буџета, исцрпљене су могућности фискалне политике јер смо заиста направили огроман рез у јавној потрошњи, мада нам је остала обавеза да смањимо државну администрацију, да појефтинимо њене трошкове и поједноставимо регулативу. Више од овога, у овом тренутку, није могуће. То су мере које нико до сада није спровео у Србији, иако су биле нужне.

Кључ даље борбе за ублажавање ефеката кризе лежи у монетарној политици.

Било је критика у јавности да је први пакет с којим је влада реаговала на кризу више окренут грађанима него привреди. Има процена из пословних кругова да би криза у септембру могла да достигне врхунац. Шта је одговор владе на ту опасност?

Аранжманом са ММФ-ом обезбедићемо спољну ликвидност земље и стабилност динара. Предстоји нам борба за радна места и унутрашњу ликвидност привреде.

Имамо намеру да додатно појефтинимо стимулативни пакет владе намењен привреди, тако што ћемо у сарадњи са Народном банком и пословним банкама оборити каматне стопе и учинити јефтиније кредите ширем броју предузећа.

Што се тиче ликвидности, за привреду је нужно обарање каматних стопа, а механизам селекције ко добија кредит и даље мора бити код пословних банака јер оне најбоље знају да оцене ризик.

Треба само оборити каматне стопе и појефтинити кредите како би појефтинили трошкови производње. У мају крећемо са динарским кредитима привреди за ликвидност. Тренутна реална новчана маса у Србији је невероватно ниска и износи 2,16 милијарди евра, што је ниво новчане масе из 2005. године. Дакле, требало би, одговарајућом динамиком, упумпати новац у систем, што раде све друге земље.

Прва асоцијација за упумпавање јесте инфлација као резултат?

Инфлација се не може догодити јер ће се та операција обавити на неинфлаторан начин, кроз смањење каматних стопа. Моја очекивања су да ће, због замрзнутих плата у јавном сектору, замрзавања и смањивања зарада и у приватном сектору, односно генерално због смањене куповне моћи становништва, пре или касније, доћи до обарања цена. Очекујем да ће се то догодити током или након лета. Дакле, држава неће подизати своје цене које контролише. Неће бити поскупљења струје, а мењаће се само цене на које утиче светско тржиште, попут бензина.

Има ли процена колико у систем може да се упумпа динара?

Кад смо имали висок привредни раст, новчана маса је била преко три милијарде евра.

Вероватно нам у условима кризе не треба толика новчана маса, али сигурно је да смо дошли на ниво који би могао да постане контрапродуктиван. Није случајно да су Америчке федералне резерве смањиле на историјски најнижи ниво своју референтну каматну стопу. То исто су урадили и Британци и Европска централна банка. Мишљења сам да би то требало да уради и Народна банка Србије, и добро је што је кренула тим путем. С друге стране, то мора да се ради постепено. Јер код нас је инфлација још увек релативно висока. Такође, било би добро да се у условима кризе ослободи и један део обавезне резерве пословним банкама, посебно за финансирање ликвидности намењене извозницима, као и за инвестиције у станоградњу и путну привреду. На тај начин ћемо обезбедити додатни новац за кредитирање привреде и грађана.

Дакле, било би добро за привреду да централна банка постепено настави са снижавањем своје каматне стопе, јер имамо велику опасност привредне депресије.

Примера ради, референтна каматна стопа наше Централне банке после овог обарања је, најмање, шест пута већа од основне камате Европске централне банке. Разумем опрез гувернера у овом тренутку, али дефинитивно постоји и простор и потреба за даљим попуштањем монетарне политике.

Да ли све зависи само од централне банке?

На ублажавању негативних ефеката кризе заједно раде влада и НБС. Министарство финансија, након ребаланса, мора педантно да реализује буџет. То значи да сва државна плаћања морају да буду у року, не сме да буде никаквих кашњења како се не би додатно генерисала неликвидност у систему. Дакле, по мом мишљењу, модел за борбу против неликвидности јесте редовно извршавање сада смањених расхода буџета, посебно везаних за инфраструктурне пројекте, даља релаксација монетарне политике која побољшава ликвидност, а не утиче на инфлацију и то све треба да доведе до знатног смањивања каматних стопа код пословних банака. Верујем да ће кредити за ликвидност који се сада одобравају са девизном клаузулом од пет и по одсто на годишњем нивоу, од маја бити снижени на око четири одсто.

Кренућемо и са динарским кредитима који су субвенционисани и каматна стопа на те кредите морала би да буде 11–12 одсто, а временом да се још снижава.

Да ли ће у међувремену бити спроведен пројекат мултилатералне компензације, односно пребијана дугова?

Направили смо радну групу министарстава финансија и економије која почетком маја треба да поднесе извештај како бисмо знали у ком року је могуће извршити компензацију. Међутим, то нам није главна узданица у борби против неликвидности, напротив мислимо да треба да упумпамо што више јефтених пара привреди, на неинфлаторан начин, како бисмо ублажили несташицу новца.

И други приоритет владе – запошљавање наишао је на различита реагована јавности?

Те мере треба да омогуће приватном сектору који ствара нову вредност да упосли квалитетне младе људе, да их годину дана обучава, да они стекну искуство и остану да раде ако се докажу. Држава је спремна да све то плати јер жели да помогне приватном сектору, као и младим школованим људима. Уверен сам да ћемо тим мерама ублажити негативне ефекте на тржишту рада, и то важи само за приватни сектор.

Шта се још очекује у вашингтонским разговорима са званичницима ММФ-а и Светске банке?

Разговараћемо о убрзавању процедуре за одобравање кредита за финансирање радова на инфраструктури.

Али, ми не користимо паре који су нам они већ одобрили?

Зато што влада раније није имала капацитет да све то искористи јер је била расута на више мањих пројеката. Сада је стратегија да се концентришемо само на велике стратешки важне пројекте.

Има ли влада сада капацитет да усиса милијарду евра траженог кредита за Коридор 10?

Има, јер је то сада једини пројекат.

Друго, тражићемо да се знатно прошири обим кредитирања за наредне године. Идеја је да добијемо далеко више новца од постојећег трогодишњег аранжмана који тренутно имамо са Светском банком у износу од 600 милиона долара, зато што је то јефтин новац, са годишњом каматом од 1,5 одсто.

На колико?

Шта ћу рећи у Вашингтону ако сада вама кажем.

Шта мислите, како ће привреда реаговати на нове мере?

Свакодневно сам у контакту са привредницима. Убеђен сам да ће они подржати овај пакет. Свесни смо да би било идеално да паралелно са овим мерама идемо и на смањивање неких пореза, пре свих на зараде, односно повећање дела зараде који се не опорезује. Али, смањивање пореза нажалост је условљено могућностима буџета. Када изађемо из кризе прво би требало смањити порез на зараде, али то мора да сачека боља времена.

И ако привреда добије сав тај новац и произведе робу, где ће то продати с обзиром да је извоз веома слаб?

Тако је. Моје је очекивање да ће због пада тражње пре свега на европском тржишту, ниво извоза наше привреде у овој години бити на нивоу 2007. То показују и подаци за први квартал.

У читавом свету, па и Србији, полако се успоставља нова равнотежа. Она подразумева свођење јавне потрошње на мање оквире, усклађивање обима реалне новчане масе са реалним потребама привреде да произведе нешто што се може продати. Потребно је неко време да се ти параметри ускладе. Док се не направи нова равнотежа, влада и централна банка морају да реагују и усавршавају мере које се примењују. Нема успеха уколико нису добро координиране мере владе и централне банке. Једни без других не можемо и тога смо свесни.

Гувернер је изјавио да држави треба још један зајам од милијарду евра?

Гувернер је мислио на финансирање договореног буџетског дефицита и вероватно је мислио на ту суму. Дефицит се неће у потпуности финансирати кредитима из иностранства. Један део ће се покрити задуживањем на домаћем тржишту капитала, издавањем обвезница Трезора. Само у овом месецу, Трезор је на тај начин прикупио шест милијарди динара.

Планирано је да се од пословних банака затражи кредит до 500 милиона евра за покриће буџетског дефицита, а остало су пројектни зајмови Светске банке, Европске инвестиционе банке и Европске банке за обнову и развој за финансирање инфраструктурних пројеката.

Дакле, Србија ове године мора да има милијарду евра за покриће буџетског дефицита и још око 400 милијарди за покривање јавног дуга. Ми већ сада имамо одређена средства у резерви и уз кредите комерцијалних банака, задуживањем на домаћем финансијском тржишту и нешто приватизационих прихода успећемо да исфинансирамо овогодишњи буџетски дефицит.